RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

12.11.2018

26/090/2018

Lakivaliokunta

Lausunto ehdotuksesta hallituksen esitykseksi HE 175/2018 vp eduskunnalle laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta

Oikeusministeriö on pyytänyt Rikosseuraamuslaitokselta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamiseksi. Muutos koskisi ehdonalaista vapauttamista tilanteissa, joissa vapautuva vanki ei ole rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa. Tällaisessa tilanteessa vanki vapautettaisiin ehdonalaisesti, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet. Nykyinen vastaava määräaika on kolme vuotta.

Esityksen tavoitteena on oikeusministeriön mukaan parantaa ehdonalaisen vapauttamisen järjestelmää siten, että se on oikeudenmukainen ja uskottava. Oikeudenmukaisuuden kannalta voimassa olevan lainsäädännön mukaista kolmen vuoden rikoksetonta aikaa on pidetty liian lyhyenä. Tätä on pidetty myös rikosoikeusjärjestelmän uskottavuuden kannalta hankalana.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunto

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, ettei ensikertalaisuuteen vaikuttavan rikoksettoman ajan pidentämisellä kolmesta vuodesta viiteen vuoteen välttämättä ole juurikaan vaikutusta rikoksen uusimiseen vankilasta vapautumisen jälkeen. Uusimisriski on korkeimmillaan ensimmäisten kuukausien aikana vankilasta vapautumisen jälkeen ja toisaalta rikoksen uusija tuskin laskisi aikaa uuden rikoksen tekemiselle ensikertalaisuussäännösten perusteella, minkä vuoksi esityksellä ei arvioida olevan ennaltaehkäisevää vaikutusta rikollisuuteen.

Erityisestävyyden näkökulmasta esitys johtaa pidempiin vankilassa vitettäviin aikoihin, jolloin vankiin voidaan paremmin kohdistaa mm. uusimisriskiin vaikuttavia toimintaohjelmia ja lisätä vankien ammatillisia valmiuksia esim. pidempiin koulutuksiin osallistumalla. Toisaalta pidempi vankilassa vietetty aika voi johtaa vieraantumiseen yhteiskunnasta sekä siviilissä tarjolla olevista tukiverkostoista ja tuottaa tilalle ei-toivottuja tuttavuussuhteita.

Esityksen taloudellisista vaikutuksista keskushallintoyksikkö toteaa, että arvio päivittäisen vankiluvun kasvusta noin 32 vangilla pitänee paikkansa, jolloin lisämenoja aiheutuisi noin 2,2 miljoonaa euroa vuodessa vuodesta 2021 lähtien. Rikosseuraamuslaitos kiinnittää kuitenkin huomiota siihen,

Käyntiosoite
Lintulahdenkuja 4
00530 HELSINKI

Puhelin
029 56 885

Telekopio
029 56 65441

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

että tällä hetkellä on vireillä muitakin lakihankkeita, joiden vaikutus vankilukuun ja sitä kautta myös kustannuksiin tulee ottaa huomioon. Tällaisia lakihankkeita ovat esitys sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 1 §:n, rikoslain 2 a luvun ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 28 §:n muuttamisesta (arvioitu vaikutus vankilukuun vähintään 30 (sakko)vankia enemmän päivittäin) sekä esitys ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksista (arvioitu vaikutus vankilukuun reilu 4 vankia (lyhytaikaisia, max. 15 pv vankilassa) enemmän päivittäin).

Keskushallintoyksikkö kiinnittää huomiota Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksiköstä esitettyyn huoleen muodollisen täytäntöönpanon monimutkaistumisesta kaavailtuun muutokseen liittyvän pitkän siirtymäajan takia. Lievemmän lain periaatteen vuoksi uutta viiden vuoden määräaikaa ei olisi sovellettavissa kuin ainoastaan niissä tapauksissa, joissa rikokset tai ainakin joku niistä olisi tehty uuden lain aikana. Tämä tarkoittaisi, että vangille tai valvontarangaistusta suorittavalle tulisi samalla rangaistuskaudella eri tuomioiden kohdalla sovellettavaksi ensiksikin eri määräosia niin kuin nykyisinkin, mutta sen lisäksi vielä kahta eri vankeinhoidollisen kertaisuuden määrittelyaikaa. Siirtymäaika tässä tulisi olemaan useiden vuosien pituinen.

Täytäntöönpanoyksiköstä on todettu lisäksi, että kuluvan hallituskauden tavoitteisiin kirjattu digitalisaation edistäminen ei toteutuisi esityksen osalta siksi, että automaattiseen rangaistusajan laskentaan siirtyminen hankaloituisi esitetyn muutoksen seurauksena erittäin merkittävästi ja tulisi erittäin kalliiksi. Myöskään hallituksen normienpurkutavoitteen näkökulmasta asetetut tavoitteet ja käytäntö eivät lausunnon mukaan kohtaa, koska normien vähentämisen sijasta sovellettavia säännöksiä tulisi kaksinkertainen määrä vähintäänkin lakimuutosten pitkiksi siirtymäajoiksi ja osin pysyvästikin. Koska muutos tulisi esityksenkin mukaan koskemaan suhteellisen harvoja tapauksia, olisi syytä tarkoin pohtia sitä, onko esitetylle muutokselle todellista tarvetta. Ulkomaisten tuomioiden osalta täytäntöönpanoyksikkö on todennut, että ongelmana on se, ettei ulkomailla suoritettuja vankeusrangaistuksia pystytä läheskään aina luotettavasti selvittämään.

Kaikkiin edellä mainittuihin seikkoihin perustuen Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että olisi syytä vielä pohtia tarkkaan esitetyn muutoksen mielekkyyttä erityisesti tavoiteltavien hyötyjen (järjestelmän oikeudenmukaisuus ja uskottavuus) ja toisaalta taloudellisten sekä erityisesti muodollisen täytäntöönpanon monimutkaistumisen välistä suhdetta punniten. Keskushallintoyksikkö katsoo, että ensikertaisuussäännösten ankaroittamisen sijaan vaikuttavuutta saataisiin aikaan ehdonalaisvalvontatoimia lisäämällä ja ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämisellä vakaviin rikoksiin syyllistyneiden henkilöiden osalta. Samoin vaikuttavampaa myös rangaistusjärjestelmän uskottavuuden näkökulmasta olisi resurssien lisääminen vankien kuntoutukseen ja vapautumisen valmisteluun sekä yhteiskunnan palvelujen turvaaminen vapautuneiden henkilöiden osalta.

RISE:n kommentit lakialoitteeseen LA 16/2016

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että lakialoite veisi rangaistusjärjestelmää reaalirangaistusjärjestelmän suuntaan. Ehdotus olisi sikäli hieman ongelmallinen, että rikoksen törkeys tulisi ehdotetun muotoilun mukaan ikään kuin kahdesti huomioitavaksi, ensin rangaistusasteikossa ja vallitsevan tuomitsemiskäytännön perusteella ja sen jälkeen vielä täytäntöönpanossa, jota koskevien säännösten mukaan tuomio suoritettaisiin jatkossa siis kokonaan. Rikosseuraamuslaitos katsoo, että ehdotus lisäisi huomattavasti päivittäistä vankilukumäärää ja tätä varten tulisi osoittaa huomattavasti lisäresursseja. Ehdotus lisäisi kylläkin erityisestävyyttä sitä kautta, että törkeisiin rikoksiin syyllistyvät henkilöt olisivat pidempään vankilassa. Ehdotus on omiaan monimutkaistamaan rangaistusjärjestelmäämme entisestään muodollisen täytäntöönpanon näkökulmasta, eikä se edistä hallitusohjelman tavoitetta hallinnon digitalisoinnista ja automatisoinnista.

Myös ehdotus ”ensikertalaisuussäännöksen” muuttamiseksi kuudeksi vuodeksi kolmen vuoden sijasta on omiaan aiheuttamaan kustannuspaineita päivittäisen vankiluvun noustessa, eikä ehdotuksella nähdä olevan yleisestäviä vaikutuksia uusintarikollisuuden suhteen. Ehdotusta ei myöskään ole Rikosseuraamuslaitoksen näkemyksen mukaan riittävästi perusteltu suhteessa hallituksen esitykseen viiden vuoden aikarajasta.

RISE:n kommentit lakialoitteeseen LA 25/2017

Kuten edellisenkin lakialoitteen osalta saman asian osalta on todettu, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että lakialoite veisi rangaistusjärjestelmää reaalirangaistusjärjestelmän suuntaan. Ehdotus olisi sikäli hieman ongelmallinen, että rikoksen törkeys tulisi ehdotetun muotoilun mukaan ikään kuin kahdesti huomioitavaksi, ensin rangaistusasteikossa ja vallitsevan tuomitsemiskäytännön perusteella ja sen jälkeen vielä täytäntöönpanossa, jota koskevien säännösten mukaan tuomio suoritettaisiin jatkossa siis kokonaan. Rikosseuraamuslaitos katsoo, että ehdotus lisäisi huomattavasti päivittäistä vankilukumäärää ja tätä varten tulisi osoittaa huomattavasti lisäresursseja. Ehdotus lisäisi kylläkin erityisestävyyttä sitä kautta, että törkeisiin rikoksiin syyllistyvät henkilöt olisivat pidempään vankilassa. Ehdotus on omiaan monimutkaistamaan rangaistusjärjestelmäämme entisestään muodollisen täytäntöönpanon näkökulmasta, eikä se edistä hallitusohjelman tavoitetta hallinnon digitalisoinnista ja automatisoinnista.

Pääjohtajan sijaisena,
kehitysjohtaja Pauli Nieminen

Lakimies Esa-Pekka Hänninen